

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola
Vezetője: Dr. Óze Sándor DSc., egyetemi tanár

Németh Károly

**Nicholas Straussler, a magyar származású brit mérnök, feltaláló
és üzletember élete, munkássága**

A doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető: Dr. Horváth Miklós DSc. egyetemi tanár

2022.

I. A kutatás előzményei, problémafelvetés

Nicholas Peter Sorrell Straussler (1891-1966), a mai Magyarország területén Stráussler Miklós néven született, majd fiatalon Nagy-Britanniába kivándorolt mérnök, feltaláló és üzletember munkássága jelentős hatást gyakorolt mind a magyar, mind a nemzetközi haditechnika egyes szegmenseinek fejlődésére a két világháború közötti időszakban, illetve a második világháború éveit alatt. Hogy csak néhányat említsek találmányai közül, az ő nevéhez köthetők olyan mérföldkövek, mint például az első Magyarországon gyártott harckocsi, a V-4 megkonstruálása, vagy a második világháborút végigharcoló magyar 39 M. Csaba páncélgépkocsi alapjainak megtervezése is. Ezek hatása a világháború előtti magyar hadiipar fejlődésére megkérdőjelezhetetlen. De találmányai nem pusztán a hazai eseményeket befolyásoltak, ugyanis például ő hozta létre és tökéletesítette a második világháború során a szövetséges harckocsiknak úszóképességet biztosító Duplex Drive, röviden DD elnevezésű ponyva-szerkezetet és meghajtási rendszert is, ami a háború egyik sorsdöntő csatájának, a normandiai partraszállásnak a kimenetelére is nem elhanyagolható hatást gyakorolt.

Mégis, több okból kifolyólag mindezidáig igen keveset lehetett biztosan tudni Straussler Miklós, másnéven Nicholas Straussler rendkívüli életútjáról, és a világ szinte minden pontjára kiterjedő tevékenységéről. Neve, vagy találmányai nem igazán számítanak közismertnek.

Arra ugyan voltak már próbálkozások, hogy tevékenységének egyes elemei, például jelentősebb találmányai egy másik téma részeként bemutatásra kerüljenek, de mindezidáig nem jelent meg egyetlen olyan publikáció sem, ami az Angliába emigrált magyar mérnök életének és szerteágazó munkásságának egészét foglalta volna össze.

Ennek egyik oka lehet véleményem szerint többek között az, hogy a vele kapcsolatban megjelent írásokra igen erős hatást gyakorol a „nyelvi szakadék”, vagyis, hogy a Magyarországon és külföldön egyaránt tevékenykedő Straussler magyarországi tevékenységéről leginkább csak magyarul, külföldi tevékenységéről pedig jobbra csak angolul lehet tájékozódni. Napjainkig igen kevés információ „szivárgott át” ezen az akadályon, vagyis a külföldi munkássága szinte meg sincs említve a magyar szakirodalomban (vagy ha igen, az számos tárgyi tévedést tartalmaz), és fordítva, magyarországi tevékenysége sincs megfelelően reprezentálva a külföldi szakirodalomban. Olyan összefoglaló, amely forráskritikával egyesítette volna a magyar, illetve angolszász, vagy egyéb nyelven publikált szakirodalomban Strausslerrel kapcsolatban megjelenteket, mindezidáig nem született.

Egy másik, jelentősnek tekinthető hiányossága a témában eddig megjelent szakirodalmi publikációknak, hogy Nicholas Straussler találmányainak leírása a legtöbb esetben kimerült az azokkal kapcsolatos adatok és tulajdonságok közlésében, és csak igen ritkán követte ezeket kontextusba helyezés, erényeik, hiányosságaik bemutatása vagy jelentőségük értékelése. Továbbá a feltaláló megvalósult, és meg nem valósult elképzelései mögötti „miérték” megválaszolására sem került mindig sor.

Mindezek tükrében, hiánypótló jelleggel, jelen disszertációmban a fennmaradt töredékes adatok alapján igyekszem felrajzolni Straussler életútját. Emellett összegyűjtöm, és a lehető legrészletesebben bemutatom ennek a méltatlanul elhanyagolt, zseniális feltalálónak találmányait, elemezve egyes ötleteinek újító mivoltát, illetve kevésbé sikeres, vagy akár végül kudarcot vallott ötleteinek hátrányait, bukásuk okait.

II. A követett módszertan

A történelmen, mint tudományon belül a doktori munkámat elsősorban az „alulnézet”, a mikrotörténelmi megközelítés jellemzi, mivel egyetlen személy élettörténetét és munkásságát bemutatva igyekszem bepillantást nyújtani a történelem különböző helyszínein, időpontjaiban történt események alakulásába, illetve az életút fontosabb szakaszaihoz kapcsolódóan vonok le következtetéseket nagyobb volumenű történelmi eseményekre vonatkozóan.

Egy másik kiemelten fontos módszer még emellett a technikatörténet. Számos esetben ugyanis a disszertációban inkább az adott Straussler-féle találmányon, eszközön, gépen, járművön van a hangsúly, mivel Nicholas Straussler leginkább az általa megálmodott, majd megépített, megépített, kézzel fogható tárgyakkal, találmányaival gyakorolta a legnagyobb hatást a történelem menetére.

Nem elhanyagolható részét képezi munkámnak továbbá a hadtörténelem, gazdaságtörténet, illetve a nemzetközi kapcsolatok történelemre gyakorolt hatásai, amelyek a dolgozat egyes „epizódjainál” segítenek kontextusba helyezni és megérteni a Strausslerrel kapcsolatos eseményeket, illetve hogy ezek esetleges jelentősége miben rejlett igazán.

A doktori disszertációm megírásához szükséges ismeretanyag összeállítása során első körben tanulmányoztam a rendelkezésre álló, tartalomjegyzékben felsorolt magyar és idegennyelvű monográfiákat,

sorozatokat, folyóiratokat, magazinokat. Ezt kiegészítve vizsgáltam az elmúlt évtized során digitalizált, online is elérhető nemzetközi szabadalmakat, szabadalmi rajzokat, amelyek számos esetben segítettek az események időrendiségének megállapításában, vagy az adott találmány működésének megértésében. Kutatásomat nagyban segítették ezek mellett a dolgozatban hivatkozott egyéb internetes források is, mint például a különböző digitalizált fotó-, és folyóirat-gyűjtemények, illetve online adatbázisok.

Straussler sajnós szemlátomást nem vezetett naplót, így mára már jó pár esetben csak közvetetten lehet arra következtetni, hogy egyes döntéseit miért, milyen indíttatásból hozta. Azonban szerencsére több levéltárban is maradtak fenn a magyar származású feltalálóra és munkásságára vonatkozóan korabeli, eredeti iratanyagok. Ezek közül kutatásaim során a hazai iratórőz helyek közül a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár és Irattárban, illetve az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában őrzött dokumentumokba volt alkalmam betekinteni. Emellett hasonló érdeklődésű kutatótársaim, barátaim, vagy az adott intézmény munkatársainak segítségével folytathattam kutatásokat az angliai Bovington Tank Museum, Archives and Reference Library, az Imperial War Museums, valamint a londoni The National Archives iratanyagában.

Végül ki kell emelnem még a „elbeszélte történelem”, az oral history módszerét is, mivel kutatásaim során sikerült kapcsolatba lépnem, és (írásos) interjút készítenem Nicholas Straussler ma is élő leszármazottjaival. Straussler unokájának gyerekkori emlékei nagyapjáról, a családi emlékezet, illetve dédunokájának családfa-kutatási eredményei nagyban segítettek pár részlet tisztázását, egészítették ki a külföldre szakadt, magyar származású mérnök amúgy nehezen kutatható magánéletének történetét.

III. Az új eredmények

Disszertációm nagyban támaszkodik a témában, a Nicholas Strausslerrel és egyes találmányaival kapcsolatban korábban már „szétszórva” megjelent szakirodalmi publikációkra. Azonban dolgozatomban nem pusztán ezek gyűjteménye, mivel a szakirodalomban korábban megjelent ellentmondások, tárgyi tévedések felismerésével és kiigazításával, valamint az általam végzett levéltári-, és egyéb kutatások eredményeinek beillesztésével egy olyan forráskritikus szintézist igyekeztem létrehozni, ami meghaladja a témában eddig megjelenteket.

Ahogy azt a kutatás előzményeinek leírásakor említettem, a korábban már Nicholas Straussler életével és munkásságával kapcsolatban megjelent, vagy más témában őt, vagy egy-egy találmányát említő szakirodalmi munkák egymásra gyakorolt hatásának mértékét alapvetően meghatározta, hogy a különböző nyelveken megjelent írások között tartalmilag igen kicsi az átmenet. Ez jellemző problémája az olyan témakörnek, mint ahova Straussler is tartozik, aki élete során egyaránt aktívan tevékenykedett mind szülőhazájában, Magyarországon, mind választott otthonában, Nagy-Britanniában is. A 20. század folyamán a történelem nem egyszer sodorta ezt a két országot egymással ellenséges oldalra, így több okból is az információcsere a világ e két része között nem volt teljeskörű. Emellett a téma kutatása megköveteli, hogy a kutató legalább a magyar és az angol nyelvet magas szinten ismerje, ha bármi reményt fűz ahhoz, hogy a teljeshez valamennyire közelítő képet kapjon. Ez az eddig megjelent szakirodalomban nem minden esetben állt fenn. Jelen disszertációmban igyekszem ezt a hiányt pótolni, és az olvasó elé tárni a témában mind a kettő nyelven (vagy ezekre a nyelvekre lefordított) megismerhető kutatások eredményeit.

Nicholas Straussler teljes életútjával kapcsolatban mindezekig nem született ilyen részletességű összefoglaló. Dolgozatomban igyekeztem felrajzolni Straussler életét születésétől egészen a haláláig, összegyűjteni és átfogó képet kialakítani a Föld szinte minden szegletére szerteágazó munkásságáról, lehetőség szerint kontextusba is helyezve az adott találmányait.

Straussler életművének összegzésével mindezekig egyetlen alkalommal próbálkoztak a magyar szakirodalomban,¹ amely cikkek azonban tudományosság, forráskritika és az elvégzett kutatás minőségének szempontjából meghaladhatóak voltak. Az ezekben hibásan megfogalmazott ok-okozati összefüggések,

---

¹ Haris Lajos – Haris Ottó: Fejezetek a magyar katonai harcjárművek gyártástörténetéből az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül és Magyarországon az 1920-1940-es években IV. rész. In: Haditechnika 2003/4. 96-99.; illetve Haris Lajos – Haris Ottó: Fejezetek a magyar katonai harcjárművek gyártástörténetéből az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül és Magyarországon az 1920-1940-es években V. rész. In: Haditechnika 2004/2. 55-58.; továbbá Haris Lajos – Haris Ottó: Fejezetek a magyar katonai harcjárművek gyártástörténetéből az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül és Magyarországon az 1920-1940-es években VI. rész. In: Haditechnika 2004/3. 69-71.

ellentmondások és tárgyi tévedések mindezülig rendre fel-fel bukkantak a Strausslerrel, vagy egy-egy találmányával foglalkozó írásokban. Az általam végzett kutatás egyik eredményének tartom, hogy az először a fenti cikkekben közölt félreértéseket és hibákat dolgozatomban korrigálom, a téves információkat és hibás következtetéseket ellenérvekkel, illetve levéltári-, vagy más elsődlegesforrásokra hivatkozva cáfolom.

Kutatásaim során sok olyan információra és érdekességre bukkantam Straussler magánéletével, üzleti kapcsolataival, szabadalmaival és egyéb találmányaival kapcsolatban, amelyekről mindezülig máshol nem publikáltak. Az általam végzett kutatások eredményeként most először tájékozódhat az olvasó hiteles forrásokból Straussler Miklós fiatalkoráról, valamint a kor egyik legnagyobb magyar vállalatával, a Weiss Manfréd konzernnel kialakult üzleti kapcsolatának „rejtelméről”. Magyar nyelven először a jelen értekezésemből – illetve az eddig megjelent szakmunkáimból – ismerheti (részben ismerhette) meg a téma iránt érdeklődő olvasó nagyközönség Straussler leginnovatívabb találmányának, a közönséges harckocsiknak úszóképességet biztosító Duplex Drive rendszernek az eredetét és fejlesztési előzményeit, illetve a világhírű találmány utóéletét.

Ez utóbbival kapcsolatban, az eddig is viszonylag közismertnek számított, hogy a magyar Nicholas Strausslernek sok köze volt a második világháború során a Duplex Drive elnevezésű szerkezettel szerelt szövetséges úszóképes harckocsik létrejöttéhez. Az azonban mindezülig nem volt részletesen kutatva, hogy például milyen előzményei voltak ennek. Miért lett a számos egyéb, ugyanekkoriban Nagy-Britanniában folytatott, harckocsik úszóképességet biztosító eszközökkel kapcsolatos fejlesztési kísérlet közül épp ennek a külhoni, „idegen” konstruktőrnek a találmánya a sorozatgyártásba vett, brit, kanadai és amerikai hadseregekben is rendszeresített típus, amely később Normandia partjait is megjárta 1944. június 6-án? Milyen mértékben befolyásolta Straussler találmánya a világháború egyik sorsdöntő eseményének, az Overlord hadműveletnek a kimenetelét? Dolgozatomban ilyen, és sok más hasonló kérdésre igyekszem választ adni Straussler legjelentősebbnek tekinthető találmányával kapcsolatban.

Ezek mellett a doktori értekezésből számos, végül ilyen-olyan okból kevésbé sikeresnek bizonyuló, vagy egyenesen kudarcot vallott, eddig nem ismert találmányát is megismerheti az olvasó.

Nem utolsó sorban a munkám eredményei közé sorolom, hogy a disszertációmban lehet először olvasni Nicholas Straussler ügynöki múltjáról, akinek a kémtevékenységéről és az 1950-es évek magyar hírszerzésével kialakult kapcsolatáról mindezülig nem jelent meg publikáció.

IV. A témában végzett publikációs tevékenység

Publikációk:

Németh Károly: A német LK II és a svéd Strv m/21 típusú harckocsik, valamint magyar vonatkozásaik. I. rész. In: Haditechnika 2019/2. (53. évf. 2. sz.) 62-67.

Németh Károly: A német LK II és a svéd Strv m/21 típusú harckocsik, valamint magyar vonatkozásaik. II. rész. In: Haditechnika 2019/3. (53. évf. 3. sz.) 64-70.

Németh Károly: Straussler Miklós tankjai. In: Hadmérnök 2018/2. (13. évf. 2. sz.) 61-88.

Németh Károly: Straussler Miklós magyar származású brit feltaláló szerepe a második világháborús szövetséges harckocsikat úszóképessé alakító Duplex Drive rendszer létrejöttében. In: Hadtörténelmi Közlemények 2022/2. (Befogadó nyilatkozat csatolva, a várható megjelenés: 2022. június).

Németh Károly: Straussler Miklós magyar származású brit feltaláló szerepe a D-nap, a normandiai partraszállás előkészítésében és az invázió sikerességében. In: Hadtörténelmi Közlemények 2022/2. (Befogadó nyilatkozat csatolva, a várható megjelenés: 2022. szeptember).

Konferencia előadások:

2017. november 22, NKE A Haza Szolgálatában Konferencia – Németh Károly: Straussler Miklós tankjai.

2018. november 21., NKE A Haza Szolgálatában Konferencia – Németh Károly: A 39M Csaba páncélgépkocsi és elődei.

2018. december 3., Magyar Hadtudományi Társaság, Fiatal Hadtörténészek Országos Konferenciája – Németh Károly: A Sherman DD harckocsi – egy magyar találmányának alkalmazása a normandiai partraszállásban.

2021. február 15., Történelmi Ismeretterjesztő Társulat Egyesület, Sorsok és Folyamatok Konferencia – Németh Károly: Nicholas Straussler, the Hungarian-born British engineer and the impact of his work on the Hungarian and Allied military technology of the Second World War.

Recenziók:

Németh Károly: Eduardo Manuel Gil Martínez: Hungarian Armoured Fighting Vehicles in the Second World War. Pen & Sword Military, Yorkshire – Philadelphia (2019). In: Ab ovo usque ad mala – selected studies from the „Destinies and processes” conference (Befogadó nyilatkozat csatolva, a várható megjelenés: 2022. 4. negyedév).

Németh Károly: Mujzer Péter: Páncélosok - A magyar páncélos fegyvernem és a rohamtüzérség története 1938-1945. Budapest, magánkiadás (2019). In: Sorsok és folyamatok konferencia kötet. (Befogadó nyilatkozat csatolva, a várható megjelenés: 2022. 3. negyedév).